

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.46>**Л. М. Силенко,**

директор

ТОВ «Юридична фірма «Право та справедливість»

ORCID ID: 0009-0007-4753-7074

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ РИТУАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Сучасні процеси організації суспільного життя вимагають належного правового забезпечення у всіх сферах, що впливає на соціальну стабільність та комфорт громадян. Зокрема, питання надання послуг, пов'язаних із вшануванням пам'яті покійних, займають важливе місце в структурі соціальних відносин, оскільки мають значний моральний та культурний вимір. Правильне функціонування цих процесів дозволяє забезпечити повагу до людської гідності, зберігаючи традиції та звичаї суспільства.

Правове регулювання даної сфери надає можливість уникнути правових конфліктів, що можуть виникати у зв'язку з розподілом обов'язків між різними суб'єктами. Розподіл повноважень, обов'язків і відповідальності серед органів влади, підприємств і організацій, що надають відповідні послуги, забезпечує узгодженість та ефективність їхньої роботи. Це є запорукою збереження соціального порядку та недопущення порушення прав громадян.

Крім того, варто враховувати вплив культурних, релігійних та етичних факторів на порядок надання таких послуг. Кожна громада має свої традиції і переконання, які необхідно поважати при організації відповідних заходів. Забезпечення правової бази, що враховує ці особливості, сприяє гармонізації відносин між різними соціальними групами та запобігає виникненню соціальних напружень.

До того ж, особливу увагу слід приділити питанням контролю за якістю надання цих послуг, що є важливим аспектом захисту прав громадян. У цьому контексті виникає потреба у впровадженні системи стандартів і нормативів, які б забезпечували належний рівень послуг, що надаються. Ефективний контроль та моніторинг діяльності відповідних суб'єктів дозволить уникнути зловживань та порушень у цій сфері.

Дослідження зазначеного питання є важливим не лише з точки зору правового регулювання, але й з огляду на соціальну значущість цієї сфери. Розробка та впровадження ефективних принципів діяльності у цьому напрямку сприятимуть зміцненню соціальної стабільності та підвищенню рівня довіри громадян до органів влади.

Ключові слова: правові принципи, правове регулювання, ритуальні послуги, соціальна стабільність, права громадян, культурні фактори, контроль якості, нормативи, органи влади, соціальні відносини, правові конфлікти.

Постановка проблеми. Україна перебуває у стані військового конфлікту, який розвинувся у широкомасштабну війну у 2022 році, спричинивши значні людські втрати серед цивільного населення та військових. Виникла потреба в ревізії та адаптації принципів публічного адміністрування ритуальних послуг відповідно до зазначених змін. Належне регулювання надання ритуальних послуг, що включає відповідність їхньої організації стандартам гуманності та доступності, є критично важливим

для підтримки правопорядку та соціальної стабільності. Інтеграція нових норм і стандартів, які адекватно відображають сучасні виклики і вимоги громадськості, є обов'язковою для ефективного врегулювання цієї сфери. Забезпечення дотримання етичних та культурних норм у процесі надання ритуальних послуг сприятиме зміцненню суспільної єдності та відновленню довіри до державних структур у період кризи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Згідно з оглядом літератур-

них джерел, сфера ритуальних послуг в Україні характеризується високим рівнем соціальної значущості, але залишається недостатньо дослідженою в контексті економічних та правових процесів. Особливо це стосується вивчення принципів публічного адміністрування, які могли б забезпечити ефективно і справедливо надання послуг в цій галузі. Хоча дослідження таких вчених Є. М. Мойсеєва, О. В. Розгон, Б. І. Сташківа, А. О. Гунди, П. Є. Уланова зосереджуються на теоретичних аспектах ритуальних послуг, їхні роботи не охоплюють повною мірою аналіз державних регулятивних механізмів, що впливають на цю сферу. Водночас, наукові праці таких дослідників як С. Б. Булиги, В. М. Комарова, І. В. Калачова, Т. М. Данилюка, Є. Г. Решетнікова розкривають деякі прикладні аспекти, але також обмежуються без безпосереднього зосередження на принципах публічного управління, які могли б визначити напрямки вдосконалення регулювання в цій галузі. Додаткові дослідження від А. Баркова, К. Глаза, Ю. Слинякова, А. Сидирова, Л. Хмелевська, Б. Хутиз, Д. Голоवेशко, Т. Гайдай, І. Максимов вказують на необхідність подальшого вивчення інституційних умов ритуально-похоронного бізнесу, але залишають прогалини в аналізі публічного адміністрування цих послуг.

З огляду на зазначене існує критична потреба у формуванні нових теоретичних та методичних підходів, які допоможуть визначити ключові принципи ефективного публічного адміністрування, зокрема в контексті дотримання прав громадян, забезпечення доступності та високої якості ритуальних послуг, а також чесного та прозорого регулювання ринку. Таке дослідження стане важливим кроком у напрямку забезпечення соціальної справедливості та підтримки довіри до державних інститутів у сфері ритуальних послуг.

Метою даної статті є аналіз та вдосконалення принципів публічного адміністрування ритуальних послуг в Україні. Стаття має на меті ідентифікувати основні виклики та прогалини в існуючому правовому та адміністративному регулюванні, що впливають на ефективність надання цих послуг. Також передбачається роз-

робка рекомендацій для оптимізації нормативно-правової системи з метою забезпечення більшої доступності, гуманності та якості ритуальних послуг. Через це, основна увага буде приділена формуванню нових теоретичних і практичних підходів, які могли б врахувати сучасні потреби суспільства і забезпечити адаптацію сектора до сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Публічне адміністрування ритуальних послуг в Україні включає комплекс дій, які орієнтовані на регулювання і контроль за якістю та доступністю похоронних послуг. Основою цієї діяльності є розробка та імплементація законодавчих актів, що визначають стандарти ведення похоронного бізнесу, правила забезпечення санітарних та екологічних норм при здійсненні похоронних ритуалів, а також механізми забезпечення прав громадян на вільний вибір послуг.

Специфіка публічного адміністрування цих послуг також полягає у високій важливості культурного і релігійного контексту, який впливає на забезпечення ритуальних послуг. Регулювання має забезпечити повагу до культурних та релігійних різноманітностей, що вимагає адаптації правових норм до особливостей регіонів та спільнот. Держава повинна гарантувати, що всі процедури відповідають етичним нормам та забезпечують гідність під час похорону.

Ще одним аспектом є необхідність постійного моніторингу та оцінки якості ритуальних послуг, які надаються через ліцензовані установи. Держава має забезпечити, що всі суб'єкти, що надають ці послуги, дотримуються встановлених стандартів, а також здійснювати регулярні перевірки для виявлення та усунення можливих порушень. Це включає контроль за дотриманням правил зберігання, транспортування та поховання тіл, що має критичне значення для забезпечення громадського здоров'я та безпеки.

Переходячи від загального контексту діяльності публічного адміністрування ритуальних послуг до більш деталізованого розгляду системи принципів, що лежить в основі цієї сфери, необхідно зазначити важливість глибокого аналізу

та оцінки чинних нормативів та стандартів. Розуміння основоположних принципів дозволить не тільки виявити поточні прогалини у регуляції, але й сприятиме формуванню більш ефективних підходів до управління та контролю у цій галузі. Забезпечення чіткості та прозорості принципів є ключовим для підвищення довіри громадськості та забезпечення високої якості послуг.

Перед тим, як глибоко зануритися в систему принципів ритуальних послуг, дослідимо, що наукові школи розуміють під принципами діяльності публічного адміністрування. Це дозволить створити міцний фундамент для подальшого аналізу і допоможе в ідентифікації ключових напрямків розвитку та вдосконалення регулятивного середовища.

Дослідження категорії «принцип» вимагає звернення до його етимології. Термін «принцип» походить від латинського слова «*principium*», що означає «початок» або «засада» [1, с. 698]. При більш детальному аналізі поняття «принцип» можна розглядати в трьох основних значеннях: по-перше, як вихідне положення, що формує фундамент теорії, науки або світогляду; по-друге, як переконання чи точку зору, що визначає ставлення індивіда до певних явищ; по-третє, як основну особливість організації або структури певного явища чи системи [2, с. 585]. У філософському контексті категорія «принцип» набуває двох основних значень: як базова підстава, яка визначає наукове дослідження або практичну діяльність, і як внутрішнє переконання, що формує норми поведінки та діяльності [3, с. 309].

Отже, принципи – це фундаментальні положення або керівні ідеї, які лежать в основі теорій, наукових підходів, правових систем та інших явищ. Вони визначають спрямованість і зміст регулятивних процесів, відображаючи основні закономірності та соціальні цінності певного суспільства. Принципи можуть виступати як об'єктивні вимоги, що регулюють поведінку суб'єктів правовідносин, та як базові засади, які забезпечують гармонійне поєднання інтересів різних соціальних груп.

Серед системи принципів можна виокремити правові принципи, які є клю-

човими для формування та функціонування правової системи. Правові принципи визначають основні засади, що лежать в основі правового регулювання, спрямовують процеси створення, інтерпретації та застосування правових норм. Вони забезпечують цілісність правової системи, її узгодженість із загальними соціальними цінностями, а також гарантують дотримання прав та свобод громадян. Правові принципи є орієнтиром для всіх гілок влади і виступають фундаментальними орієнтирами для публічної діяльності, визначаючи напрямок розвитку правовідносин та забезпечуючи стабільність правопорядку.

Необхідно чітко розрізняти правові принципи та принципи права, оскільки ці поняття, хоча й взаємопов'язані, мають різний зміст та функціональне призначення. Правові принципи є загальними керівними положеннями, які визначають основні засади організації та функціонування правової системи в цілому. Вони відображають фундаментальні цінності суспільства, такі як справедливість, рівність, законність, і мають універсальний характер, охоплюючи всі сфери правовідносин. Правові принципи слугують орієнтирами для всіх гілок влади і є основою для формування конкретних правових норм, спрямовуючи діяльність законодавчої, виконавчої та судової влади, а також визначають публічну діяльність.

У свою чергу, принципи права – це керівні ідеї, які є об'єктивно властивими самому праву. Ці принципи є відправними початками, що визначають зміст і спрямованість правового регулювання, сприяючи гармонізації індивідуальних, групових і громадських інтересів у суспільстві [4, с. 221]. Принципи права у цьому контексті відображають найважливіші закономірності соціально-економічних відносин та формують базу для правової системи.

З огляду на зазначене, доцільно визначити самостійне місце принципів права у правовій системі. Принципи права можуть (але не обов'язково) конкретизуватися в правових нормах, однак вони завжди виступають відображенням найважливіших соціально-правових орієнтирів, заснованих на загальнолюдських,

групових та індивідуальних інтересах. Ці принципи відіграють роль регулятора правових відносин між суб'єктами, безпосередньо або опосередковано впливаючи на їх поведінку.

Науковці в галузі теорії держави і права, такі як А. І. Денисов, В. Л. Козлов, К. Є. Ліванцев, розглядають принципи права як поняття, що виражають сутність історичного розвитку права [5, с. 29]. Історичні умови формування держави та права визначають відповідні вимоги до правових принципів, які мають відповідати потребам суспільства і держави на відповідному етапі розвитку, відображаючи цінності, що змінюються під впливом об'єктивних факторів.

З огляду на розглянуті підходи, можна стверджувати, що правові принципи є відправними положеннями, які забезпечують відповідність правової системи сучасним соціальним умовам та забезпечують взаємодію різних суб'єктів правовідносин. Це особливо важливо в контексті діяльності публічного адміністрування.

Принципи діяльності публічного адміністрування ритуальних послуг є частиною загальної системи правових принципів, що забезпечують ефективність і законність у сфері надання цих послуг.

Ці принципи можна розмежувати на загальні, які включають положення, що мають універсальне значення для всієї правової системи, зокрема законність, об'єктивність, прозорість та відповідальність. Вони визначають загальні правила і вимоги, яких повинні дотримуватися органи публічного адміністрування під час надання ритуальних послуг.

До них можна віднести такі принципи, як законність, яка передбачає, що всі дії та рішення органів публічного адміністрування мають бути в повній відповідності з чинним законодавством. Це означає, що надання ритуальних послуг повинно здійснюватися згідно з нормативно-правовими актами, які регулюють цю сферу, що забезпечує правову захищеність громадян і виключає можливість зловживань. Об'єктивність є ще одним важливим принципом, який вимагає від органів публічного адміністрування неупередженого підходу до вирішення питань, пов'язаних

із наданням ритуальних послуг. Це передбачає врахування всіх обставин і фактів, що стосуються конкретної ситуації, без надання переваги будь-якій стороні, що сприяє справедливому і збалансованому вирішенню конфліктів та спорів. Прозорість у діяльності органів публічного адміністрування забезпечується відкритістю інформації про процеси надання ритуальних послуг. Це означає, що громадяни повинні мати вільний доступ до інформації про порядок надання послуг, правила їх організації та тарифи. Прозорість сприяє підвищенню довіри населення до органів влади та запобігає корупційним проявам. Відповідальність як принцип передбачає, що посадові особи, залучені до процесу адміністрування ритуальних послуг, чітко розуміють свої обов'язки і несуть відповідальність за їх виконання. Це включає як забезпечення належної якості послуг, так і дотримання строків їх надання, а також відповідальність за можливі помилки чи порушення у процесі їх виконання.

Другою групою є спеціальні принципи, які стосуються безпосередньо сфери ритуальних послуг і включають такі положення, як повага до людської гідності, врахування культурних та релігійних особливостей, забезпечення доступності послуг для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу. Ці принципи спрямовані на забезпечення високої якості послуг, надання яких здійснюється відповідно до найкращих практик і стандартів, що відповідають очікуванням суспільства.

Другою групою є спеціальні принципи, які стосуються безпосередньо сфери ритуальних послуг і відіграють важливу роль у забезпеченні їх належної якості та відповідності суспільним очікуванням. Серед цих принципів одним з ключових є повага до людської гідності, що передбачає забезпечення належного ставлення до померлих та їхніх родин на всіх етапах надання ритуальних послуг. Це включає турботу про етичні аспекти та уникнення будь-яких дій, які можуть завдати шкоди репутації або образити почуття рідних.

Іншим важливим спеціальним принципом є врахування культурних та релігійних особливостей, що вимагає від органів

публічного адміністрування забезпечення ритуальних послуг відповідно до традицій і вірувань різних соціальних груп. Це передбачає гнучкість і готовність адаптувати процедури та підходи до конкретних запитів громадян, що допомагає уникнути соціальних конфліктів і сприяє гармонії в суспільстві.

Забезпечення доступності послуг для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу, також є важливим спеціальним принципом у сфері ритуальних послуг. Він спрямований на те, щоб кожен громадянин мав рівний доступ до необхідних ритуальних послуг, незалежно від матеріального становища. Цей принцип гарантує, що надання ритуальних послуг не стає привілеєм лише певних верств населення, а є доступним для всіх, що сприяє соціальній справедливості.

Принцип глибокої поваги та вдячності до загиблих воїнів, волонтерів, медичних працівників та інших осіб, які віддали своє життя в боротьбі за свободу та незалежність країни, є особливо важливим у сучасних умовах. Цей принцип вимагає від органів публічного адміністрування забезпечення гідного поховання цих героїв із відповідними військовими та державними почесностями, а також надання підтримки їхнім родинам.

Крім того, принцип етичного ставлення до родин померлих є важливою складовою, що передбачає чуйне та уважне ставлення до сімей, які втратили близьких. Це включає надання їм психологічної та соціальної підтримки, дотримання конфіденційності та забезпечення, щоб процес організації поховання не завдавав додаткового емоційного болю.

Принцип безпеки, що вимагає дотримання всіх санітарних та екологічних норм під час організації похоронних процесів, також є ключовим у забезпеченні належної якості ритуальних послуг. Це включає не

лише безпеку для оточуючих, але й захист навколишнього середовища, зокрема при транспортуванні та похованні тіл.

Підводячи **ВИСНОВОК** викладеному, необхідно зазначити, що ефективне публічне адміністрування ритуальних послуг є критично важливим для забезпечення соціальної стабільності, дотримання прав громадян і підтримання високих етичних стандартів у суспільстві. Система правових та спеціальних принципів, що регулює цю сферу, потребує постійної адаптації до змінних соціальних та культурних умов, а також до викликів, що виникають в контексті сучасних реалій, включаючи військові дії та кризові ситуації. Забезпечення належного рівня ритуальних послуг є не лише питанням дотримання законодавства, але й важливим елементом збереження людяності, поваги до гідності кожного громадянина та зміцнення суспільної єдності.

Список використаної літератури:

1. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація, місце і роль у правовій системі України. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Х. : Право, 2008. Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. С. 689–704.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
3. Сучасний словник із суспільних наук [Текст] / за ред. О. Г. Данильяна, М. І. Панова. Х. : Прапор, 2006. 432 с.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Х. : Консул, 2009. 656 с.
5. Морозюк С. М. Принципи реалізації конституції України: поняття, ознаки, місце в системі принципів права. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 3. С. 26–30.

Silenko L.M. Principles of public administration of funeral services

Modern processes of organizing social life require proper legal support in all areas, which affects social stability and the comfort of citizens. In particular, the provision of services related to honoring the memory of the deceased occupies an important place in the structure of social relations, as it has significant moral and cultural dimensions. The proper functioning of these processes ensures respect for human dignity while preserving the traditions and customs of society.

The legal regulation of this sphere provides the opportunity to avoid legal conflicts that may arise in connection with the distribution of responsibilities among various subjects. The distribution of powers, duties, and responsibilities among government bodies, enterprises, and organizations that provide these services ensures the consistency and effectiveness of their work. This is a guarantee of maintaining social order and preventing the violation of citizens' rights.

Moreover, it is necessary to consider the influence of cultural, religious, and ethical factors on the organization of such services. Each community has its traditions and beliefs that must be respected when organizing related activities. Ensuring a legal framework that takes these features into account contributes to the harmonization of relations between different social groups and prevents the emergence of social tensions.

In addition, particular attention should be paid to the issue of quality control over the provision of these services, which is an important aspect of protecting citizens' rights. In this context, there is a need to introduce a system of standards and regulations that would ensure an appropriate level of services provided. Effective control and monitoring of the activities of the relevant subjects will help to avoid abuses and violations in this sphere.

Researching this issue is important not only from the perspective of legal regulation but also in view of the social significance of this field. The development and implementation of effective principles in this area will contribute to strengthening social stability and increasing citizens' trust in government bodies.

Key words: *legal principles, legal regulation, funeral services, social stability, citizens' rights, cultural factors, quality control, standards, government bodies, social relations, legal conflicts.*